

Viite: Sähköpostitse saapunut asiantuntijalausuntopyyntönne 10.10.2022;
Valtionvarainvaliokunnan työ- ja elinkeinoajaosto 14.10.2022

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 Teema: Hiilineutraali Suomi ja ilmastotavoitteet

Valtionvarainvaliokunnan työ- ja elinkeinoajaosto on pyytänyt Teknologiateollisuus ry:ltä lausunoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 ja erityisesti sen teemasta ”Hiilineutraali Suomi ja ilmastotavoitteet”.

Teknologiateollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa ja keskittyy lausunnossaan käsittelemään jaoston toivomalla tavalla pääluokan 32 (työ- ja elinkeinoministeriö) määrärahoja ja toimia hiilineutraalisuuden edistämiseksi sekä ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Kommentoitavana ovat myös uudet painotukset ja toimet, arviomme eri toimien vaikutuksista sekä mahdollisista kipupisteistä ja kehittämishaasteista.

Lausunto

Teknologiateollisuus ry:n tehtävänä on rakentaa teknologiayrityksille edellytyksiä menestyä ja luoda kestävästi arvoa. Visiomme mukaan vuonna 2030 ihmisen toiminta on tasapainottumassa maapallon kantokyvyn kanssa samaan aikaan kun Suomi on maailman kärkeä kestävä teknologian kehittämisessä ja kestävässä arvonluonnissa. **Jotta teollisuus pystyy saavuttamaan sille asetetut tavoitteet sekä täyttämään vihreälle sirtymälle asetetut odotukset, on edellytykset investoinneille ja kestävälle kasvulle varmistettava myös valtion talousarviossa.**

Vuoden 2023 budjettia on valmisteltu hyvin poikkeuksellisessa tilanteessa. Venäjän Ukrainaan aloittaman hyökkäyssodan myötä inflaatio on kiihtynyt, energian hinnat nousseet huomattavasti ja yritysten toimintaympäristö on muuttunut epävarmemmaksi. Teknologiateollisuus ry:n mukaan muuttuneessa ja epävakaaassa ajassa on tehtävä panostuksia yhteiskunnan iskunkestävyyteen ja kestävää kasvun luoviin investointeihin.

Teknologiateollisuus ry pitää tärkeänä, että epävarmuuksista huolimatta kestävä elin- ja toimintaympäristön kehitys ei heikenny ja että vihreää kasvua edistetään edelleen määrätietoisesti.

Määrärahojen taso

Talousarvioesityksen mukaan vuonna 2023 energiatukeen ehdotetaan yhteensä 364,1 milj. euroa, jota voidaan käyttää mm. investointeihin ja selvityksiin, jotka tukevat uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä, energiansäästöä, energian tuotannon tai käytön tehostamista taikka niihin liittyvää uuden teknologian käyttöönottoa sekä liikenteen biopolttoaineiden tuotantoon tai käyttöön liittyvän teknologian demonstraatiohankkeisiin. Valtuutta korottavat 225 milj. eurolla energiaomavaraisuuden ja huoltovarmuuden vahvistamiseksi tehdyt panostukset kohdistuen akkustrategian mukaisiin investointeihin, energiatukeen sekä vetyhankkeisiin.

Energiatuki on investointihankkeissa enintään 30 % ja selvityshankkeissa enintään 40 % hyväksyttävistä kustannuksista. Lisäksi tukea voidaan korottaa investointihankkeessa 10 %-yksikköä hankkeen sisältämän uuden teknologian osalta. **Teknologiateollisuuden mielestä tuki-intensiteetti on riittävä**, sillä useimpien demonstraatio- ja pilottivaiheessa olevien uusien teknologioiden tarvitsema tukitaso on noin 25 – 30 % verattuna markkinnaehtoihin ratkaisuihin.

Teknologiateollisuus on kokonaisuutena tyytyväinen vuoden 2023 talousarvioesityksen energiaa koskevien määrärahojen tasoon.

On kuitenkin syytä huomioida, että yli puolet rahoituksesta on määräaikaista elpymisvälineen kautta tulevaa rahoitusta, joka ei ole kehyksessä. **Kevään kehysriihessä on varmistettava energiasiirtymän jatkuminen varaamalla budjettikehykseen suurten demonstraatiohankkeiden rahoitukseen 150 miljoonaa euroa.**

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen ehdotetaan yhteensä noin 480 milj. euron määrärahaa. Määrärahasta on varattu muun muassa:

- 48,3 milj. euroa materiaalien ja teollisuuden sivuvirtojen uudelleenkäytön ja kierrätyksen edistämiseen.
- 9,1 milj. euroa ja valtuudesta 14,7 milj. euroa kiinteistö- ja rakentamisalan vähähiilisten ratkaisujen tukiohjelmaan.
- 29,6 milj. euroa veturiyrittäjärahoitukseen.
- 1,1 milj. euroa teollisuuden vähähiilisen, kiertotalouden ja digitaalisen uudistumisen edistämisen ja teollisen palveluviennin kasvattamisen ohjelmaan

Vuoden 2023 budjetti ei kuitenkaan tarjoa lisärahoitusta TKI-toimintaan verrattuna kuluvaan vuoteen, mikä kasvattaa tulevien vuosien korotustarpeita ja viivästyttää innovaatiokyvykkyytemme kasvattamista.

Toisaalta Teknologiateollisuus on jo aiemmissa talousarvioesitystä koskevissa lausunnoissaan kiittänyt hallituksen esitystä TKI-rahoituslaista ja hyvin valmistellusta T&K-verovähennyksestä, jotka pohjautuvat parlamentaarisen TKI-työryhmän esitykseen. T&K-verovähennys astuu voimaan vuoden 2023 alusta ja kannustaa yrityksiä lisäämään omia investointejaan. T&K-verokannustin tukee myös digivihreää siirtymää kannustamalla TKI-panostuksiin vähähiilisten ratkaisuiden löytämiseksi.

Toimet hiilineutraaliuden edistämiseksi ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi

Energiatukea tarvitaan erityisesti uuden teknologian käyttöönoton ja kaupallistumisen edistämiseen, uusiutuvaan lämmöntuotantoon, pienimuotoiseen sähköntuotantoon ja liikenteen biopolttoaineiden käytön lisäämiseen sekä energiatehokkuusinvestointien (sis. sähköinen liikenne ja vetyteknologia) tukemiseen. Määrärahaa voidaan käyttää EU:n strategiseen energiateknologiasuunnitelmaan sisältyvien Suomessa toteutettavien isojen demonstraatiolaitosten tukemiseen. Tällaisia EU:n elpymisvälineen kautta rahoitettavia investointeja ehdotetaan kohdistettavaksi energiainfrastruktuuriin, uuteen energiateknologiaan, vähähiilisen vedyn tuotantoon sekä hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen edistämiseen.

Investointeja tehdään uusiutuvan energian eri tuotantomuotoihin, kuten merituulivoimaan ja teollisen kokoluokan aurinkoenergiaan. Myös energiajärjestelmiä ja energian varastointia koskevat hankkeet pyrkivät edistämään ratkaisuja, joilla vähennetään fossiilisen energian käyttöä energiajärjestelmissä ja edistetään energiajärjestelmän integraatiota. Vähähiilisen vedyn ja hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen edistämällä pyritään mahdollistamaan puhtaalla energialla tuotetun vedyn tuotanto, hyödyntämisen skaalaaminen ja ratkaisut hiilidioksidin talteenottoon ja hyödyntämiseen. Vihreän siirtymän ja digitalisaation vaatimukset otetaan ehdotuksen mukaan huomioon hankkeiden rahoituspäätöksissä.

Teknologiateollisuus pitää esityksessä listattuja energiasektorille tunnistettuja toimia ja määrärahojen kohdentamista oikeina. Toimenpiteet edistävät teollisuuden vähähiilitekkarttojen toimeenpanoa ja niiden tarvitsemia investointeja.

Lisäksi ehdotuksessa on osoitettu julkisen liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuurin edistäminen 21,5 milj. euron määräraha.

Julkisten liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuuri-investointien tavoitteena on laajentaa olemassa olevaa latausinfrastruktuuria. Tuen tavoitteena on lisätä suuritehoisten latausasemien määrää vähintään 376 asemalla, joukko liikenteen latauspisteiden määrää vähintään 417 pisteellä, paineistetun kaasun (CBG) tankkausasemien määrää vähintään 25:llä ja nesteytetyn kaasun (LBG) tankkausasemien määrää vähintään 14:llä vuoden 2024 loppuun mennessä.

Teknologiateollisuus näkee valtioneuvoston tavoin, että osa-alue edistää merkittävästi vihreää siirtymää tukemalla liikenteen siirtymää pois fossiilisista polttoaineista. Liikenteen päästövähennykset ovat keskeisessä roolissa taakanjakosektorin päästövähennystavoitteen saavuttamisessa. Investoinnit toteuttavat kansallisen energia- ja ilmastostrategian sekä keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman tavoitteita taakanjakosektorin päästöjen vähentämisestä.

Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha) on arviolta 135,4 milj. euroa. Tuotantotuella tuetaan syöttötariffijärjestelmään hyväksytyn voimalaitoksen tuulivoimaan, biokaasuun, metsähakkeeseen tai puupolttoaineeseen perustuvaa sähkön tuotantoa. Tuki perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön, mistä johtuen sen edellyttämä rahoitus on tarpeen ottaa huomioon talousarviota laadittaessa.

Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenoja koskevan ehdotuksen mukaan siirtymistä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa vauhditetaan investoimalla uusiutuviin energialähteisiin, edistämällä resurssitehokkuutta (energia- ja resurssitehokkuus) sekä lisäämällä uusiutuvan energian osuutta energian käytössä. Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistämiseen ehdotetaan 4,4 milj. euroa.

Määrärahan käytössä keskiössä ovat kehittämishankkeet, selvitykset sekä informaatio- ja neuvontatoiminta sekä sääntelyn valmisteluun, kansalliseen toimeenpanoon ja kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät toimet. Toiminnalla kootaan, jalostetaan ja jaetaan tietoa sekä kehitetään menetelmiä ja vauhditetaan uuden teknologian käyttöönottoa yhteistyössä kuntien, yritysten ja toimialajärjestöjen kanssa hyödyntäen myös kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia.

Selvitystoimintaan ja neuvontaan tunnistetut tavoitteet ja toimet ovat kannatettavia. Teknologiateollisuus toivoo, että määrärahoja käytetään myös suomalaisten vientituotteiden globaalin hiilikädenjälkitiekartan laadinta sekä tarjouspohjaisen kulutusjoustomarkkinan selvittämiseen.

Uudet painotukset ja toimet sekä arvio niiden vaikutuksista

ELY-keskuksille ehdotetaan vihreä siirtymän investointien lupamenettelyjen vauhdittamiseen 60 htv lisäpanosta, ja sitä varten yhteensä 4,1 milj. euron määrärahaa. Teknologiateollisuus kannattaa lämpimästi lupaviranomaiselle kohdennettua lisärahoitusta, joka on välttämätön puhtaan energian ja muiden vähähiili-investointien lupamenettelyjen vauhdittamiseksi. Samaa tavoitetta tukee julkisen hallinnon automaattiseen päätöksentekoon ehdotettu 0,27 milj. euron määräraha.

Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin toimintamenoihin esitetään yhteensä 103,6 milj. euroa. Määrärahasta noin 6 milj. euroa on EU:n elpymisvälineen toimeenpanon kertaluontoista rahoitusta. Sitä on varattu seuraavia määrärahoja:

- 0,61 milj. euroa vähähiilisen vedyn sekä hiilidioksidin talteenottoon ja hyödyntämiseen
- 0,6 milj. euroa keskeisten materiaalien ja teollisuuden sivuvirtojen uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen
- 1,3 milj. euroa kiinteistö- ja rakentamisalan vähähiilisten ratkaisujen tukiohjelmaan
- 0,5 milj. euroa veturihankkeisiin
- 0,02 milj. euroa teollisuuden vähähiilisyyteen, kiertotalouteen, digitaalisuuteen ja teolliseen palveluvientiin

Elpymisvälineen kautta rahotetaan erityisesti kansainvälistymispalveluja Suomessa ja ulkomailla suunnaten niitä erityisesti pk-yritysten kansainvälistymisvalmiuksien vahvistamiseen ja toimintaedellytysten kehittämiseen. **Tavoite on kannatettava ja varojen osoittamisen siihen tärkeää.**

Digitalisaation kehittämiseen on ehdotettu varattavaksi yhteensä 44,5 milj. euroa, josta 11,8 milj. euroa on EU:n elpymisvälineen kautta tulevaa rahoitusta. Määrärahasta 1,5 milj. euroa on varattu luvat ja valvonta -hankkeelle ja 11,2 milj. euroa hallinnon alandigitalisaation

kehittämiseen. Esitys on erittäin tärkeä ja uskomme sen osaltaan vievän kohti tavoitetta saattaa viranomaispalvelut täysin digitaalisiksi ns. yhden luukun -malliin.

Kipupisteet ja kehittämishaasteet

ELY-keskusten luparesurssien vahvistaminen on oikea ja tärkeä toimi, mutta eknologiateollisuus näkee riskinä sen, että ELY-keskukset eivät onnistu rekrytoimaan ja perehdyttämään lupakäsittelijöitä riittävästi tarvittavalla nopealla aikataululla.

Energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistukeen ehdotetaan talousarviossa 150 milj. euroa. Tuella korvataan päästökaupasta sähkön hintaan aiheutuvia välillisiä kustannuksia aloille, joiden katsotaan olevan erityisen alttiita merkittävälle hiilivuotoriskille. Sähköistämistuen tavoitteena on ehkäistä riskiä hiilivuodolle, turvata teollisuuden kustannuskilpailukykyä ja ohjata teollisuutta kehittämään tuotantoaan hiilineutraalimmaksi. Toiminnanharjoittajan on käytettävä vähintään 50 % myönnetystä tuesta kehittämistoimiin, jolla ne edistävät toimintansa muuttumista hiilineutraalimmaksi.

Teknologiateollisuus kiittää tärkeästä tuesta ja pitää sen käyttöön liittyviä ehtoja kannatettavina. Kiinnitämme kuitenkin huomiota siihen, että kompensatio on vain 25 % EU:n sallimasta maksimista, mikä voimakkaasti nousseen energian ja päästöoikeuksien hintojen myötä heikentää suomalaisen teollisuuden kilpailukykyä verrattuna muihin EU-maihin. Esimerkiksi Saksassa tuki on 100 %. Tuki-intensiteetti pienenee edelleen, kun määrärahan katto tulee nopeasti vastaan voimakkaasti kohonneiden päästöoikeuden hintojen myötä. Päästöoikeuden hinta kipusi kuluvan vuoden alkupuolella jo yli 90 euroon, josta se on nyt palannut vajaaseen 70 euroon tonnilta. Hinta vaihtelee voimakkaasti, joten määrärahan riittävyttä on vaikea ennakoida täsmällisesti.

Kiinteistö- ja rakentamisalan vähähiilisten ratkaisujen tukiohjelmaan tuettaviksi valittavien toteutusten valintakriteereissä haitallisuus ympäristölle tai luonnon monimuotoisuudelle on poissulkeva ehto, hakijan tulee osoittaa haitattomuus ja ilmastonmuutoksen torjunnan ja sopeutumisen toteutuminen hankkeessa. Toteutusten tulee joko perustua todennettavissa olevaan vähähiilisyyttä edistävään ratkaisuun tai tuottaa toimintamalleja ja työkaluja vähähiilisen talouden toteuttamiseksi ja osoittamiseksi. Kaikki investointikokonaisuudet tukevat vihreää ulottuvuutta. Kaikki rahoitettavat hankkeet kilpailutetaan rahoitushakujen kautta, ja päätöksenteossa huomioidaan DNSH (ei merkittävää haittaa) -kriteeristö.

Teknologiateollisuus muistuttaa, että DNSH-kriteeristö on käsitteenä uusi ja kriteeristön soveltaminen edellyttää hankkeeseen ryhtyvältä hyvin laajoja tietoja ja selvityksiä. Arvioinneissa on SYKE:n laatiman ohjeistuksen¹ mukaan otettava huomioon hankkeen ympäristövaikutukset koko arvoketjussa koko elinkaaren ajalta. Arvioinnissa on huomioitava muun muassa raaka-aineen hankinnan ja loppuun käytetyn tuotteen ympäristövaikutukset. Vaatimus tulee todennäköisesti vaikeuttamaan hankerahoituksen hakua ja laimentamaan siten kiinnostusta tukikelpoisiin investointeihin.

¹Ei merkittävää haittaa -periaatteen (DNSH) soveltaminen Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman hankkeissa, ladattavissa verkossa:
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/339406>

Business Finlandin toimintamenoissa teollisuuden vähähiilisyyteen, kiertotalouteen, digitaalisuuteen ja teolliseen palveluvientiin varatut määrärahat (20 000 euroa) ovat täysin riittämättömät tarpeeseen nähden. Suomalaisen teollisuuden tarjoamien ratkaisujen viestimisessä avainroolissa ovat muun muassa tapaamiset globaalien avaintoimijoiden kanssa, esimerkiksi keskeisten vientimarkkinoiden hallitusten edustajien ja asiakastoimialojen tapaamiset.

Vuoden 2023 talousarvioesityksessä hiilineutraalisuuteen liittyviä tavoitteita edistetään yhteensä noin 2,4 mrd. eurolla. Määrärahojen melko korkeaan tasoon vuosina 2022 ja 2023 vaikuttaa ennen kaikkea Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoitus, joka kohdistuu hiilineutraaliutta tukeviin hankkeisiin. Kesällä ilmoitettu Suomen lopullinen saanto elpymis- ja palautumisvälineen osalta on n. 1,8 mrd. euroa. Määrärahatasoa nostavat myös hallituksen päättämät ylimääräiset panostukset vihreää siirtymää edistäviin investointeihin, joista hallitus päätti keväällä 2022 Venäjän aloittaman hyökkäyssodan jälkeen.

Teknologiateollisuus pitää hyvänä hallituksen linjausta, jonka mukaan EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoituksesta puolet käytetään vihreän siirtymän edistämiseen. Haluamme kuitenkin muistuttaa, että määräaikaiksi linjatut tulevaisuusinvestoinnit päättyvät jo kuluvan vuoden lopussa ja elpymis- ja palautumisvälineestäkin tuleva rahoitus päättyy lähivuosina.

Suomen hiilineutraaliustavoitteen kannalta teollisuuden investoinnit ovat olennaisessa roolissa. Ne ovat suuruudeltaan useita kymmeniä miljardeja tulevan vuosikymmenen kuluessa. Uusien teknologioiden kehittämisen, käyttöönoton ja käytön laajentamisen varmistamiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että yritysten jatkuvaa, elvytysrahoituksesta riippumatonta TKI-rahoitusta vahvistetaan pitkäjänteisesti. **Toteamme lisäksi, että TKI-tukea tulee olla saatavilla myös muille kuin vähähiilisyyttä edistäville teknologian kehityshankkeille ja innovaatioille.**

Suomen TKI-politiikan heikoin lenkki OECD-maiden vertailussa on yrityksille suunnattu avustusmuotoinen TKI-rahoitus. Kun julkisia TKI-investointeja kasvatetaan, vähintään puolet lisärahoituksesta tulee siksi suunnata yritysten innovaatiotoiminnan avustusmuotoiseen tukemiseen.

Julkisen tutkimuksen rahoitus on saatava nykyistä pitkäjänteisemmäksi, jotta suomalainen tutkimusyhteisö houkuttelisi paremmin maailman huippuja. Pitkäjänteisyyden varmistamiseksi vuoteen 2030 ulottuvalla jaksolla rahoituslaissa suunniteltua julkisten TKI-panostuksen korotusta ei tule pienentää missään olosuhteissa. Julkiseen tutkimukseen suunnattavalta lisärahoitukselta tulee edellyttää Suomen kansantalouden kasvua ja tuottavuutta parantavaa vaikuttavuutta, joka on mitattavissa. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskevaa suunnitelmaa valmisteltaessa elinkeinoelämän ja julkisen sektorin yhteistyö on äärimmäisen tärkeää, koska yritykset tekevät 2/3 tarvittavista lisäpanostuksista.

Lisätiedot:

Helena Soimakallio

Johtaja, kestävä kehitys

Puhelin 040 550 7706, sähköposti helena.soimakallio@teknologiateollisuus.fi